

УДК 343.1

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-39-45

**Дмитро
САНАКОЄВ**[©]
кандидат
юридичних наук,
доцент
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

**Олексій
СКРЯБІН**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Класичний
приватний
університет,
м. Запоріжжя,
Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російських військ та введення воєнного стану в Україні призвели до змін у законодавстві, зокрема внесено зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України в частині оптимізації повноважень слідчого, прокурора, слідчого судді під час здійснення досудового розслідування в умовах *введення в Україні воєнного стану*. Законодавчі нововведення, зокрема, стосуються: 1) процесу внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; 2) процедури проведення обшуку / огляду житла чи іншого володіння особи та обшуку особи; 3) строків виконання процесуальних дій; 4) особливостей проведення допиту свідка, потерпілого та підозрюваного; 5) участі захисника в процесі допиту тощо. Ці зміни спрямовані на удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах введення в Україні або окремих її місцевостях воєнного, надзвичайного стану шляхом спрощення процедури фіксації процесуальних дій та врахування обставин, що можуть ускладнювати процес розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальне правопорушення, воєнний стан, законодавство, правове регулювання.

Постановка проблеми. Введення воєнного стану в Україні у 2022 році викликало низку законодавчих змін, що регламентують особливості фіксації процесуальних дій у кримінальному провадженні. Такі зміни спрямовані на регулювання діяльності органів досудового розслідування по всій території держави. Це зумовлено тим, що нормальне функціонування державних інституцій під час воєнного стану стає неможливим та вимагає особливої регламентації процесу розслідування кримінальних правопорушень. Проведення бойових дій на окремих територіях зумовлює ситуацію, за якої фіксація процесуальних дій стандартними способами в кримінальному провадженні стає неможливою. Частина територій перебуває в окупації, що також унеможливує проведення стандартного розслідування кримінальних правопорушень. У відповідь на таку ситуацію вносяться зміни до чинного законодавства, які регулюють та спрощують процедури розслідування у кримінальних провадженнях.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблематику організації роботи правоохоронних органів з питань розслідування кримінальних правопорушень в умовах надзвичайного та воєнного стану досліджували українські та закордонні науковці, серед яких виділимо таких вчених, як: А. Басов, Ф. Васильків, І. Гловюк, В. Завтур, С. Кузніченко, Т. Омельченко, В. Рогальська, Г. Тетерятник, М. Янков та ін. При цьому окремі з названих авторів проводили аналіз ще до внесення останніх змін у кримінальне процесуальне законодавство, а інші – досліджували окремі аспекти розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного, надзвичайного стану. Тому важливо проаналізувати специфіку регламентації

© Д. Санакоєв, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6783-3168>
dmsanakoyev@gmail.com

© О. Скрябін, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8915-5943>
3002218355@mail.gov.ua

процесуальних дій у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану та під час бойових дій на території України.

Мета статті – проаналізувати особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Специфіка правового регулювання здійснення кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів зумовлена тим, що разом із нормами, характерними для регулювання правовідносин в умовах нормальної життєдіяльності, до нормативної компоненти правового регулювання включаються надзвичайні закони. Вони встановлюють не тільки специфічні засоби та механізми правового регулювання, але й мають свою специфіку щодо дії у просторі, часі та за колом осіб [1].

В Україні 24 лютого 2022 року було запроваджено режим воєнного стану через повномасштабне вторгнення російських військ. Під час дії воєнного стану та бойових дій на території української держави ускладнюється процес розслідування кримінальних правопорушень. Здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення низки процедур [2, с. 196]. Зокрема, 14 квітня 2022 року були внесені зміни в Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України в частині деталізації порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Специфіка регулювання кримінальних процесуальних правовідносин в умовах надзвичайних правових режимів полягає у тому, що вони регулюються не тільки загальними нормами і законодавством, яке діє в умовах нормальної життєдіяльності, а й надзвичайними законами, які мають свою специфіку застосування та відповідно впливають на особливості регулювання сфери кримінального провадження [1, с. 100].

О. Барчук серед спеціальних факторів ефективної дії надзвичайних законів за особливостями дії виокремлює такі:

– територіальні. Це умови дії законів, які визначають просторову сферу їх дії, відповідні фактори є важливими в процесі дії надзвичайних законів. Відомо, що дія надзвичайних законів може обмежуватися просторовими межами, які залежать від територіальних меж поширення надзвичайної ситуації, тобто чи в межах всієї держави, чи на окремих територіях;

– часові, тобто умови, що визначають часові особливості дії надзвичайних законів, адже відомо, що однією із основних рис надзвичайних законів є їх тимчасовий характер [3, с. 207].

Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» передбачає внесення змін щодо:

1. Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР).
2. Процедури проведення обшуку / огляду житла, іншого володіння особи або обшуку особи.
3. Строків виконання процесуальних дій у кримінальному провадженні.
4. Особливостей проведення допиту підозрюваного.
5. Учасності захисника у проведенні окремої процесуальної дії [4].

Кримінальне провадження розпочинається внесенням відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. При цьому в умовах воєнного стану така фіксація процесуальних дій може бути ускладнена або неможлива. Це може бути зумовлено: можливістю виходу обладнання зі строю, перебоями з електроенергією та зв'язком, Інтернетом, відсутність доступу до них, проблеми з транспортом, блокування та захоплення адміністративних будівель тощо, можуть призвести до неможливості протягом відносно тривалого часу внести відомості до ЄРДР. У такому випадку органи досудового розслідування залишаються повністю процесуально обеззброєними, не маючи реальних правових можливостей проводити законно слідчі (розшукові) дії [5, с. 139].

Питання щодо внесення даних в ЄРДР в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану є дискусійним серед сучасних науковців. Це пов'язано з тим, що успішне розслідування злочину більшою мірою залежить від того, наскільки швидко зреагують правоохоронні органи та розпочнуть слідчі (розшукові) дії. В умовах воєнного стану в працівників правоохоронних органів можуть виникати затримки із внесенням даних в ЄРДР – як в електронному, так і паперовому форматі. Такі затримки можуть негативно позначитись на результатах розслідування. Також слідчі часто говорять про «золоту

годину» після скоєння злочину, протягом якої докази ще свіжі, криміналістичні зразки не забруднені, свідки, а нерідко і підозрюваний, ще перебувають недалеко від місця скоєння злочину [6].

Також зазначимо, що навіть якщо є перешкоди або труднощі, які перешкоджають процесу розслідування у конкретній ситуації, оперативне реагування національних органів влади є надзвичайно важливим для підтримання громадської віри в їх відданість принципам верховенства права та їх здатність запобігати проявам сприяння незаконним діям або терпимості до них. Із перебігом часу перспектива проведення будь-якого ефективного розслідування зменшується [7].

Тому у розділі IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) у ст. 615 запроваджені зміни щодо внесення відомостей до ЄРДР. У разі відсутності технічної можливості доступу до ЄРДР рішення про початок досудового розслідування ухвалює дізнавач, слідчий, прокурор. Про це виноситься постанова. Також відзначено, що може бути проведений огляд місця події до винесення такої постанови, а постанова повинна ухвалюватись невідкладно після завершення огляду [8]. В разі відсутності доступу до ЄРДР кримінальне провадження може розпочатись фіксацією у паперовому форматі – за допомогою винесення постанови або постанова може бути винесена після того, як правоохоронці розпочнуть слідчі (розшукові) дії.

Тобто в період воєнного стану внесення даних щодо початку кримінального провадження може відбуватись у змішаній формі (паперово-електронній). Таке положення також викликає роздуми в наукових колах. Зокрема, Т. О. Лоскутов зазначає, що у період воєнного стану правова регламентація фіксування рішення про початок досудового розслідування шляхом складання постанови є зайвою, оскільки зазначена формальність, навіть постфактум передбачає невинуватене витрачання ресурсів органів досудового розслідування. Фіксування паперовим документом рішення про початок досудового розслідування ніяк не впливає на забезпечення прав і свобод людини, а лише ускладнює оперативне викриття винної особи у вчиненні кримінального правопорушення та притягнення її до кримінальної відповідальності [9, с. 342].

Зміни також торкнулись проведення обшуку / огляду житла, інших володінь та обшуку особи. Під час дії воєнного стану залучення понять до проведення слідчих (розшукових) дій може бути небезпечним або неможливим. У такій ситуації проведення обшуку та огляду житла, інших володінь або обшук особи може відбуватись без участі понять. При цьому обов'язковою є фіксація проведення обшуку або огляду за допомогою технічних засобів – безперервного відеозапису. Спрощення процедури проведення обшуку та огляду володінь та обшуку осіб дозволяє фіксувати процесуальні дії у кримінальному провадженні з максимальним дотриманням правил безпеки під час воєнного стану. Адже безпека та життя кожної людини є найбільшою цінністю.

Зміни щодо строків виконання процесуальних дій у кримінальному провадженні:

– строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану не може перевищувати 216 годин з моменту затримання;

– строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати;

– строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про тримання під вартою, ухваленої відповідно до вимог та з урахуванням обставин, може бути продовжений до одного місяця. Строк тримання під вартою може продовжуватись неодноразово в межах строку досудового розслідування [4].

Нововведення, що стосуються строків у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, дають більше свободи для фіксації процесуальних дій, а також дозволяють працівникам правоохоронних органів здійснювати розслідування, зважаючи на ускладнюючі обставини.

Також введені зміни щодо проведення допиту свідка чи потерпілого в кримінальному провадженні. Для використання їх показань як доказів в суді необхідно обов'язково фіксувати процес та результати допитів за допомогою відеозапису. Таке нововведення дозволяє дотримуватись правил і норм проведення допиту в умовах воєнного стану, а також уникнути випадків тиску на свідків та потерпілих працівниками правоохоронних органів.

Для використання показань, отриманих у процесі допиту підозрюваного, окрім відеофіксації допиту, обов'язковою є участь захисника в такому допиті. Захисник підозрюваного може брати участь у допиті дистанційно – за допомогою технічних засобів (відео-, аудіозв'язку). Такі заходи під час проведення допиту підозрюваного в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану є необхідними, адже дистанційний формат участі захисника забезпечує дотримання прав підозрюваного на захист. Водночас забезпечення дистанційної участі захисника покладається на таких учасників кримінального провадження з боку обвинувачення, як дізнавач, слідчий та прокурор. Лишається незрозумілим, чому поза увагою законодавця залишилися такі суб'єкти забезпечення дистанційної участі захисника, як слідчий суддя та суд.

При цьому слушно акцентує І. Гловюк щодо участі інших учасників кримінального провадження: правило щодо «дистанційної участі» саме у КПК України у період воєнного стану поширено лише на захисника, про представників (потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження та інших) не згадується [10, с. 61].

Також цікавою є думка О. Сачка про те, що для забезпечення права на правничу допомогу та захист під час застосування інституту особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції важливо було передбачити на законодавчому рівні можливість виконання функції захисту та надання правничої допомоги не тільки адвокатам, а й будь-яким фахівцям у галузі права, які за законом не підлягають відводу від участі в конкретному кримінальному провадженні [11, с. 176].

Тобто реалізація права на професійну правничу допомогу в умовах воєнного стану характеризується змінами в організації діяльності адвокатів, розширенням «режимів» участі адвокатів у кримінальному провадженні та випадків обов'язкової участі захисника. Проте відкритим залишається питання захисту конфіденційної інформації під час спілкування підозрюваного та захисника. Також є питання пропорційності в аспекті: визначення підстав залучення адвоката до участі у процесуальній дії дистанційно, ефективності захисту в умовах режиму відеоконференції, зважаючи на фактичне обмеження права конфіденційного спілкування та складнощі у погодженні правової позиції [10, с. 62]. Додаткового врегулювання потребує також, на нашу думку, питання щодо «...надійних процесуальних гарантій, здатних компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту через неможливість провести перехресний допит» [12, с. 41], адже, як слушно зазначають вітчизняні науковці, у запропонованих змінах до КПК взагалі не згадується можливість присутності сторони захисту під час допиту свідків та потерпілих, зокрема й у ситуаціях, коли сторона захисту вже є у кримінальному провадженні [12].

Важливо відмітити особливості фіксації речових доказів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. Згідно з КПК України постанову про визнання речовими доказами виносити не потрібно. Такі постанови зазвичай використовуються слідчими для окреслення переліку речей, для того щоб звернутись із клопотанням про накладення на них арешту до слідчого судді. Таке звернення може бути необхідним у тому разі, коли майно вилучається під час проведення обшуку. Тому постанова про визнання речовими доказами не є обов'язковою [13, с. 9].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що кримінальне процесуальне законодавство повинно відповідати реальним умовам у державі, особливо в умовах воєнного стану, і в аспекті належної правової процедури, і у формі правозастосування (зокрема у вигляді відповідної судової практики), як певного забезпечувального кримінального процесуального механізму. Тому важливо забезпечити належну нормативну регламентацію порядку здійснення кримінального провадження, засновану на ідеї балансу приватних і публічних інтересів, включаючи визначення завдань такого провадження та кола правових засобів, якими вони будуть досягнуті, а також обов'язки осіб, що здійснюють від імені держави кримінальне провадження, забезпечити відповідний стандарт правозастосовної діяльності на всіх стадіях та в усіх видах проваджень кримінального процесу [14, с. 186–187].

Висновки. Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року та повномасштабне вторгнення російських військ стало поштовхом до внесення змін до кримінального процесуального законодавства. Внесені зміни стосуються початку досудового розслідування, процедури проведення обшуку / огляду, строків виконання

процесуальних дій, особливостей проведення допиту свідка, потерпілого, підозрюваного; умов визнання показань свідка, потерпілого, підозрюваного, отриманих на стадії досудового розслідування, що здійснювалося в умовах введення воєнного стану, доказами у суді; порядку участі та залучення захисника в кримінальному провадженні тощо.

Такі зміни сприяють спрощенню фіксації процесуальних дій у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, підвищенню ефективності і забезпеченню своєчасності здійснення кримінального провадження, а також посиленню кримінальних процесуальних гарантій виконання завдань кримінального провадження. При цьому деякі аспекти, такі як участь і залучення захисника у кримінальному провадженні, потребують доопрацювання. Перспективами подальших наукових досліджень може бути аналіз балансу приватних і публічних інтересів у кримінальному провадженні, а також відповідність правозастосовної діяльності у кримінальних провадженнях в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Тетерятник Г. К. Окремі питання правового регулювання кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2020. № 48. С. 98–101.
2. Сьомко Ю. О. Кримінальне провадження під час воєнного стану. *Теоретичний аналіз та наукові дослідження сучасної юридичної науки* : матеріали науково-практ. конф. (м. Ужгород, 13–14 травня 2022 р.). Херсон : Вид-во «Молодий вчений», 2022. С. 196–199. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/58may2022/58may2022.pdf#page=196>.
3. Барчук О. С. Надзвичайні закони в системі законодавства: теоретико-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 (081-право) / Нац. акад. внутр. Справ. Київ, 2019. 257 с.
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14 квітня 2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#top>.
5. Тетерятник Г. К. Теоретико-правові питання проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів. *Правова позиція. Серія : Право*. 2021. № 1. С. 137–141.
6. Работа полиции. Расследовние 43кад.43уплений : пособ. По оценке систем уголовного правосудия. ООН. Нью-Йорк, 2010. 44 с.
7. Рішення ЄСПЛ Справа «Риженко проти України» (Заява № 55902/11). URL : https://protocol.ua/ru/rigenko_protiv_ukraini/.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
9. Лоскутов Т. О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 340–345. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.61>.
10. Гловюк В. І. Питання реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану* : матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 57–63.
11. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження : монографія / за заг. 43кад. д-ра юрид. наук, 43кад., 43кад. Академії політичних наук України В. М. Тертишника. Дніпро, 2018. 358 с.
12. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 2-ге. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 58 с.
13. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf>.
14. Гловюк І., Дроздов О., Завтур В., Дроздова О. До розробки концепту позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини у кримінальному провадженні (на прикладі статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). *Право України*. 2022. № 1. С. 156–189.

Надійшла до редакції 28.07.2022

References

1. Teteriatnyk, H. K. (2020) Okremi pytannia pravovoho rehulivannia kryminalnogo provadzhennia v umovakh nadzvychainykh pravovykh rezhymiv [Separate issues of legal regulation of criminal proceedings in conditions of emergency legal regimes]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Seriya : Yurysprudentsiia*. № 48, pp. 98–101. [in Ukr].

2. Somko, Yu. O. (2022) Kryminalne provadzhennia pid chas voiennoho stanu. Teoretychnyi analiz ta naukovi doslidzhennia suchasnoi yurydychnoi nauky [Criminal proceedings during martial law. Theoretical analysis and scientific research of modern legal science] : materialy naukovo-prakt. Konf. (m. Uzhhorod, 13–14 travnia 2022 r.). Kherson : Vyd-vo «Molodyi vchenyi», pp. 196–199. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/58may2022/58may2022.pdf#page=196>. [in Ukr.].
3. Barchuk, O. S. (2019) Nadzvychaini zakony v systemi zakonodavstva: teoretyko-pravovi aspekty [Emergency laws in the legal system: theoretical and legal aspects] : dys. ... kand. Yuryd. Nauk : 12.00.01 (081-pravo) / Nats. akad. vnutr. sprav. Kyiv, 257 p. [in Ukr.].
4. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia poriadku zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu [On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the improvement of the procedure for carrying out criminal proceedings under martial law] : Zakon Ukrainy vid 14 kvitnia 2022 r. № 2201-ІKh. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#top> [in Ukr.].
5. Teteriatnyk, H. K. (2021) Teoretyko-pravovi pytannia provedennia nevidkladnykh slidchykh (rozshukovykh) dii v umovakh nadzvychainykh pravovykh rezhymiv [Theoretical and legal issues of conducting urgent investigative (search) actions in the conditions of emergency legal regimes]. *Pravova pozysitiia (pravonastupnyk naukovoho zhurnalu «Visnyk Akademii mynoi sluzhby Ukrainy»)*. Seriia : Pravo. № 1, pp. 137–141. [in Ukr.].
6. Rabota policii. Rassledovnie prestuplenij : posob. po ocenke sistem ugolovnoho pravosudiva [Police work. Investigation of crimes: a manual. on the assessment of the criminal justice system]. OON. New-York, 2010. 44 p. [in Russ.].
7. Rishennia YeSPL Sprava «Ryzhenko proty Ukrainy» (Zaiava № 55902/11) [Decision of the ECtHR in the case «Ryzhenko v. Ukraine» (Application No. 55902/11)]. URL : https://protocol.ua/ru/rigenko_proti_ukraini/ [in Ukr.].
8. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku [Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukr.].
9. Loskutov, T. O. (2022) Pravove rehuliuвання fiksuвання kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu [Legal regulation of recording criminal proceedings under martial law]. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivniálne pravoznavstvo»*, pp. 340–345. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.61> [in Ukr.].
10. Hloviuk, V. I. (2022) Pytannia realizatsii konstytutsiinoho prava na profesiinu pravnychu dopomohu u kryminalnomu provadzhenni v umovakh voiennoho stanu. Konstytutsiini prava i svobody liudyny ta hromadianyna v umovakh voiennoho stanu [The issue of implementing the constitutional right to professional legal assistance in criminal proceedings under martial law. *Constitutional rights and freedoms of a person and a citizen under martial law*] : materialy naukovoho seminaru (23 chervnia 2022 r.) / upor. M. V. Kovaliv, M. T. Havrylytsiv, N. Ya. Lepish. Lviv : LvDUVS, pp. 57–63. [in Ukr.].
11. Sachko, O. V. (2018) Problemy realizatsii verkhovenstva prava pry zastosuvanni osoblyvykh form ta rezhymiv kryminalnoho provadzhennia [Problems of implementing the rule of law when applying special forms and regimes of criminal proceedings] : monohrafiia / za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. Akademii politychnykh nauk Ukrainy V. M. Tertyshnyka. Dnipro, 358 p. [in Ukr.].
12. Hloviuk, I., Drozdov, O., Teteriatnyk, H., Fomina, T., Rohalska, V., Zavtur, V. (2022) Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia, sudovoho rozghliadu v umovakh voiennoho stanu: naukovo-praktychnyi komentar Rozdilu IX-1 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [Special regime of pre-trial investigation, trial under martial law: scientific and practical commentary on Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine]. Vyd. 2-he. Elektronne vydannia. Dnipro-Lviv-Odesa-Kharkiv, 2022. Stanom na 03 travnia. 58 p. [in Ukr.].
13. Kravchuk O., Bondarenko M. Dosudove rozsliduvannia voiennykh zlochyniv [Pretrial investigation of war crimes]. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf> [in Ukr.].
14. Hloviuk, I., Drozdov, O., Zavtur V., Drozdova, O. (2022) Do rozrobky kontseptu pozytyvnykh zoboviazan derzhavy u sferi prav liudyny u kryminalnomu provadzhenni (na prykladi statti 2 Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod) [To the development of the concept of positive obligations of the state in the field of human rights in criminal proceedings (on the example of Article 2 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)]. *Pravo Ukrainy*. № 1, pp. 156–189. [in Ukr.].

ABSTRACT

Dmytro Sanakoiev, Oleksii Skriabin. Features of conduct of criminal proceedings under martial law. The full-scale invasion of russian troops and the introduction of martial law in Ukraine led to changes in criminal law. The standard implementation of criminal proceedings under martial law is complicated by hostilities, lack of communication and the Internet, and the occupation of some Ukrainian territories. On April 14, 2022, the Criminal Code of Ukraine was amended. Legislative innovations are aimed at simplifying the procedure for recording procedural actions in criminal proceedings and taking into account circumstances that may complicate the process of investigating a crime. The following legislative changes were made: 1) information can be entered into the Unified Register of Pretrial Investigations in electronic format and in paper format – with the help of a resolution. Investigative

actions can be started before information is entered in the EDPR in the absence of such an opportunity; 2) procedures for conducting a search/inspection of housing, other property or a person. A search or inspection in criminal proceedings under martial law may be conducted without witnesses, with mandatory continuous video recording; 3) terms of execution of procedural actions in criminal proceedings; 4) features of the interrogation of the suspect, which must be accompanied by a video recording. The data obtained during the interrogation can be used in court as evidence, in the case of a complete and continuous video recording of the interrogation and the receipt of this data. The participation of the suspect's lawyer in the interrogation process is also mandatory. In Prospects for further scientific research can be an analysis of the balance of private and public interests in criminal proceedings, as well as the appropriateness of law enforcement activities in criminal proceedings.

Keywords: *criminal proceedings, crime, martial law, legislation, legal regulation.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-45-50

Сергій БАСАЛИК[©]

кандидат юридичних наук

Максим ГНЕТНЕВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент

*(Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна)*

СУСПІЛЬНО-ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена висвітленню суспільно-правового обґрунтування обмеження прав громадян в оперативно-розшуковій діяльності в умовах воєнного стану. Зазначено, що кожне суспільство, будь-яка держава не застраховані від протиправних проявів, що вчиняються окремими особами і завдають шкоди суспільству загалом. Більше того, зовнішня агресія росії вносить додаткові корективи до суспільного сприйняття обмежень прав громадян в правоохоронній діяльності для суспільного блага. Саме висока мета оперативно-розшукових заходів – захист громадян від протиправних посягань – виправдовує тимчасове обмеження їх конституційних прав. При цьому рівень регламентації прав та свобод громадян, а також форми їх обмеження на законодавчому рівні не є такими, що відповідають реальній оперативно-розшуковій обстановці та умовам воєнного стану.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність, права людини, обмеження прав, злочин, протиправна діяльність, суспільство, безпека.*

Постановка проблеми. Рівень захищеності та можливість реалізації прав і свобод людини відрізняє цивілізоване суспільство від нецивілізованого, а також визначає розвиток більшості країн на шляху політичної демократії, економічного прогресу та співробітництва. Історія людства свідчить про можливість еволюції суспільства шляхом домінування свободи і права, формування вільної, незалежної, законслухняної особистості. Оптимальне співвідношення публічних та особистих інтересів можливе шляхом забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина, зважаючи на права особистості, держави та громадянського суспільства.

Наявність інституту прав і свобод людини та громадянина у конституційній державі, закріплюючи волю народу і кожної людини, забезпечує їх захист та формує основи їх гарантій [6, с. 3]. При цьому в державі існують сфери та умови, які

© С. Басалик, 2022

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4060-8673>

sergiobuldik@gmail.com

© М. Гнетнев, 2022

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3050-5328>

m.k.gnetnev@gmail.com